

Başarı Yönelimleri ve Akademik Kontrol Odağı: Yapısal Eşitlik Modeli

(Özet)

Problem Durumu: Son yıllarda oldukça fazla ilgi gören araştırma alanlarından birisi olan başarı yönelimleri teorisi, eğitim ve psikoloji alanında yapılan araştırmalarda geniş biçimde incelenmektedir. Öğrencilerin başarıya yönelik inançlarını ve performanslarını değerlendirmede kullandıkları ölçüt ve standartları inceleyen başarı yönelimleri teorisi aynı zamanda öğrencinin olayları ve kendi yeterliliğini nasıl yorumladığını, onlara yönelik nasıl tepkide bulunduğunu açıklayan ve farklı biliş, duygu ve davranış örüntüleriyle sonuçlanan bir çerçeveye sağlamaktadır.

Uzun yıllardan beri başarı yönelimleri, araştırmalarda öğrenme ve performans yönelimi şeklinde ikili bir model olarak ele alınmıştır. Dweck, öğrenme yönelimini öğrencilerin “yeterlilik düzeylerini artırmak ve yeni bilgi ve beceriler kazanmaya çalışmak” için çabalaması, performans yönelimini ise öğrencilerin öğrenme çalışmalarını “yeterliliklerine yönelik uygun değerlendirmeler kazanmak ve negatif değerlendirmelerden kaçınmak amacıyla” yerine getirmesi olarak tanımlamıştır. Öğrenme yönelimi doğa olarak içseldir ve bu yönelimi benimseyen öğrenciler gerçek anlamda bir şeyler öğrenmeye odaklanırlar. Performans yönelimi ise doğa olarak dışsaldır ve bu yönelimi benimseyen öğrenciler öğrenme çalışmalarına, diğerlerine yetenekli olduğunu kanıtlamak gibi dışsal nedenlerden dolayı motive olur. Öğrenme ve performans yönelimi farklı davranışlar ve kişilik özellikleriyle ilişkili olduğu için bu iki yönelim arasında ayırım yapmak son derece önemlidir. Araştırmalar, öğrenme yöneliminin performans yönelimine göre daha uyumlu çıktılar sağladığını göstermiştir.

Son zamanlarda bazı araştırmacılar performans yöneliminin tamamen uyumsuz olmadığını ve bu yönelimin yaklaşma ve kaçınma şeklinde ikiye ayrılabilirliğini öne sürmüştür. Performans-yaklaşma yönelimli öğrenciler diğerlerinden daha fazla performans sergilemeye ve yetenekli olduğunu kanıtlamaya, performans-kaçınma yönelimli öğrenciler ise beceriksiz ve başarısız görünmekten kaçınmaya çalışırlar. Performans yöneliminin iki alt boyuta ayrılmasının ardından bazı araştırmacılar öğrenme yöneliminin de yaklaşma ve kaçınma unsurları olabileceğini öne sürmüş ve 2X2 başarı yönelimleri modelini geliştirmişlerdir. Bu model öğrenme-yaklaşma, öğrenme-kaçınma, performans-yaklaşma ve performans-kaçınma şeklinde dört başarı yönelimi içermektedir. 2X2 başarı yönelimleri modeline göre, öğrenme-kaçınma yönelimini benimseyen öğrenciler; dersleri tam anlamıyla öğrenememe, öğrendikleri konuları unutmama, konuları yanlış anlama, öğrenme görevlerine hakim olamama ve hata yapma gibi

durumlardan kaçınmaya odaklanmaktadır. Araştırmalarda 2X2 model için deneysel kanıt elde edilmiştir.

Rotter tarafından öne sürülen kontrol odağı yapısı, bireylerin olaylara yönelik kişisel sorumluluklarını algılama derecelerine bağlı olarak içsel-dışsal kontrol odağı boyutları üzerinde dağılım göstermektedir. İçsel kontrol odağı bireyin, olay veya çıktılarının kendi davranışından, sergilediği çabadan veya yetenek gibi süreklilik sergileyen bir kişilik özelliğinden kaynaklandığına yönelik inancıyla ilişkilidir. Dışsal kontrol odağı ise bireyin, olay veya çıktılarının şans, görevin zorluğu veya diğer bireylerin davranışları gibi kendi kontrolü dışındaki faktörlerden kaynaklandığına yönelik inancıyla ilişkilidir. Yapılan literatür incelemesi sonucunda 2x2 başarı yönelimleri ile akademik kontrol odağı arasındaki ilişkileri ele alan herhangi bir çalışmanın olmadığı görülmüştür.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın amacı akademik kontrol odağı ile başarı yönelimleri arasındaki ilişkileri incelemektir.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmanın örneklemini Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 627 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada ölçme aracı olarak Akademik Kontrol Odağı Ölçeği ile 2x2 Başarı Yönelimleri Ölçeği kullanılmıştır. Akademik Kontrol Odağı Ölçeği; dışsal akademik kontrol odağı (11 Madde) ve içsel akademik kontrol odağı (6 madde) olmak üzere iki alt ölçekten oluşan 5'li Likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları akademik dışsal kontrol odağı için .95, akademik içsel kontrol odağı için .94 olarak, 3 hafta arayla elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise akademik dışsal kontrol odağı için .93, akademik içsel kontrol odağı için .97 olarak bulunmuştur. 2x2 Başarı Yönelimleri Ölçeği 26 maddeden ve öğrenme-yaklaşma yönelimi, öğrenme-kaçınma yönelimi, performans-yaklaşma yönelimi ve performans-kaçınma yönelimi şeklinde 4 alt ölçekten oluşmaktadır. 5'li Likert tipi bir ölçme aracı ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları alt boyutlar için .92 ile .97 arasında, test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise .77 ile .86 arasında değişmektedir. Akademik kontrol odağı ile başarı yönelimleri arasındaki ilişkiler korelasyon ve yapısal eşitlik modeliyle incelenmiştir. Elde edilen veriler SPSS 13.0 ve LISREL 8.54 programları kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular ve Sonuçlar: Dışsal akademik kontrol odağı ile ÖKBY ($r=.67$, $p<.01$), PYBY ($r=.23$, $p<.01$) ve PKBY ($r=.68$, $p<.01$) arasında pozitif ilişki olduğu görülürken, ÖYBY ile dışsal akademik kontrol odağı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca içsel akademik kontrol odağı ÖYBY ($r=.83$, $p<.01$) ve ÖKBY ($r=.21$, $p<.01$) ile pozitif, PYBY ($r=-.53$, $p<.01$) ve PKBY ($r=-.33$, $p<.01$) ile negatif ilişkili bulunmuştur. Başarı yönelimlerinin akademik kontrol odağı tarafından açıklanma oranını belirlemek için kurulan yapısal eşitlik modelinden elde edilen bulgular Ki-kare değerinin ($\chi^2=24.61$, $p=0.00343$) anlamlı olduğunu göstermiştir. Ayrıca modelin uyum indeksleri; GFI=.98, AGFI=.96, NFI=.91, CFI=.95 ve RMSEA=.059 olarak bulunmuştur. ÖYBY'yi açıklamada içsel akademik

kontrol odağı pozitif ve yüksek düzeyde katkıda bulunmuştur (.83). Bu değişkenin ÖYBY'yi açıklama oranı $R^2=.68$ olarak bulunmuştur. ÖKBY'yi açıklamada hem dışsal akademik kontrol odağı hem de içsel akademik kontrol odağı pozitif katkı yapmıştır (.66 ve .19). ÖKBY'nin açıklanma oranı $R^2=.48$ 'dir. PYBY ve PKBY'yi açıklamada ise dışsal akademik kontrol odağı pozitif (.25 ve .69), içsel akademik kontrol odağı negatif katkıda bulunmuştur (-.53 ve -.35). PYBY ve PKBY'nin dışsal akademik kontrol odağı ve içsel akademik kontrol odağı tarafından açıklanma oranı $R^2=.34$ ve $R^2=.59$ 'dur.

Öneriler: Araştırmanın amacı başarı yönelimleri ile akademik kontrol odağı arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bulgular bu iki değişken arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Başarı yönelimlerinin akademik kontrol odağı tarafından yordanmasına yönelik kurulan yapısal eşitlik modeli uyum indeksleri modelin iyi uyum verdiğini ve tüm katsayıların anlamlı olduğunu göstermiştir. Değişkenler arasındaki katsayılar incelendiğinde dışsal akademik kontrol odağının ÖKBY, PYBY ve PKBY'yi artırdığı söylenebilir. İçsel akademik kontrol odağı ise ÖYBY ve ÖKBY'yi artırırken, PYBY ve PKBY'yi azaltmaktadır. Bu araştırma bazı sınırlılıklara sahiptir. Birinci olarak araştırma önceden var olan bir modeli test etmekten çok yeni bir model kurmaya yönelik olduğu için elde edilen sonuçlar açıklayıcı nitelik taşımaktadır. İkinci olarak örneklem grubunun üniversite öğrencileriyle sınırlı olması elde edilen bulguların genellenebilirliğini bir derece kısıtlamaktadır. Bu nedenle araştırmada ele alınan değişkenlerin üniversite öğrencileri dışındaki diğer öğrenci grupları üzerinde incelenmesi önemlidir. Ayrıca yapısal eşitlik modeli her ne kadar nedenselliğe yönelik sonuçlar ortaya koysa da korelasyonel veriler kullanıldığı için araştırmada ele alınan değişkenler arasındaki nedenselliğe ilişkin kesin açıklamalar yapmak zordur.

Anahtar Sözcükler: Başarı yönelimleri, akademik kontrol odağı, yapısal eşitlik modeli, path analizi